

LUDMILA PACNEROVA, Staročeské hlaholské zlomky (kritické vydání), Rozpravy ČSAV, řada společenských věd, roč. 96, seš. 4, Academia Praha 1986, 132 + 8 str.

Značenje osnivanja Emauskoga samostana i književno-jezična djelatnost hrvatskih benediktinaca, oko kojih se postupno okuplja krug njihovih čeških učenika, pobudili su višekratan interes čeških i hrvatskih znanstvenika i različite interpretacije odjeka emauskoga razdoblja u hrvatskoj i češkoj kulturnoj povijesti srednjega vijeka. Premda se ne može reći da su svi aspekti do kraja rasvijetljeni, novija istraživanja utemeljena na kritičkoj interpretaciji izvora unijela su osjetne korekcije u starije (često negativne) ocjene emauske epizode, ističući obostrano inspirativne utjecaje: poticajno djelovanje Emauza kao novog sadržaja češke duhovne kulture s jedne strane, i obogaćivanje hrvatske književnosti kontaktom s razvijenijom češkom književnošću s druge strane.

U sklopu književno-jezične djelatnosti što se razvijala u Emauskome samostanu važno mjesto zauzima korpus staročeskkih tekstova pisanih hrvatskom uglatom glagoljicom, koji su služili kao obrazovno štivo samostanske braće (Biblija, Komestor, Pasional), dakle u istoj funkciji u kojoj su se u drugim samostanima javljala latinska djela. Ovi su tekstovi, pisani od čeških monaha koji su prigrlili glagoljicu, nastali u relativno kratkom vremenskom razmaku od 30-ak godina (od kraja 14. stoljeća do 20-ih godina 15. stoljeća).

Kao svojevrsan kuriozitet, staročeski tekstovi pisani glagoljicom izazvali su pažnju već u znanstvenika prošloga stoljeća (za češku glagoljsku Bibliju znao je npr. već Dobrovský). Problematika češkoga glagolizma dugo je bila predmet diskusija koje do danas nisu zatvorene, međutim produbljena istraživanja (omogućena i novijim otkrićima ranije nepoznatih fragmenata) nedvojbeno svjedoče o važnosti čeških glagoljskih tekstova kojima pripada značajno mjesto u češkoj kulturnoj povijesti. Čuvajući djelomice starije verzije staročeskkih prijevoda od tekstova pi-

sanih latinicom, češki glagoljski tekstovi pružaju bogat materijal za tekstološka istraživanja i ujedno za proučavanje bilježenja staročeškoga jezika glagoljicom.

Izuzev II. dijela glagoljske Biblije, ovi su se tekstovi sačuvali u većim ili manjim fragmentima razasutim po češkim i slovačkim arhivima i tek su u novije vrijeme postupno otkrivani i identificirani, međutim samo su djelomično objavljeni. Tek u sadašnjem izdanju L. Pacnerove kompletirani su svi do sada poznati fragmenti Biblije i dopunjene su ranije edicije pojedinih fragmenata Komestora. Prema tome, neizdat ostaje još najobimniji staročeški glagoljski tekst, II. dio Biblije, koji autorica obećava objaviti kasnije posebno.

Knjiga L. Pacnerove *Staročeské hlaholské zlomky* sadrži dva dijela: prvi je dio posvećen fragmentima staročeške glagoljske Biblije (11-64), a drugi dio najnovijim fragmentima staročeškoga glagoljskog Komestora pohranjenima u třeboňskom arhivu (65-122). U uvodnom dijelu knjige daje se kratak pregled problematike vezane uz staročešku glagoljsku pismenost (3-10) i tabelaran pregled prihvaćenoga načina latiničkoga prijepisa hrvatske glagoljice upotrebljavane u staročeškim tekstovima uz odgovarajuće brojne vrijednosti pojedinih slova, potvrđene u odlomcima Komestora, a koje opredjeljuju redosljed slova kraja azbuke u skladu sa starijom tradicijom. Kratke bilješke o osobitostima grafije pojedinih odlomaka smještene se u uvodnim napomenama uz njihovo izdanje.

Bržem snalaženju u knjizi pomaže priključeni popis izvora, kratica i oznaka. Vrlo je dobrodošao i pregled specijalne literature o staročeškoj glagoljskoj pismenosti. Sažetak je na ruskome i njemačkome jeziku. Kao prilog objavljeno je 8 snimaka u cmo-bijeloj tehnici.

Oba glavna dijela knjige strukturirana su na isti način, donoseći prvo neophodne informacije o izdavanim tekstovima i o problematici vezanoj uz njih, zatim popis svih dosada poznatih odlomaka, njihovo izdanje u latiničkoj transkripciji i kritički aparat.

Tekstovi su izdani u skladu sa zahtjevima suvremene izdavačke tehnike. Intervencije se odnose samo na uvođenje suvremene podjele riječi, razvezivanje kratica u okruglim zagradama, dok su u lomljenim zagradama dopunjeni defektni dijelovi teksta. Unesena je numeracija stihova prema Vulgati.

U prvome dijelu knjige, posvećenome biblijskim fragmentima, obuhvaćeno je svih 10 poznatih odlomaka, od kojih samo 4 imaju prethodna, ali danas već zastarjela i teško dostupna izdanja, a od 5. fragmenta objavljena su ranije samo 4 stiha. Podaci o prethodnim izdanjima navedeni su kod svakoga fragmenta posebno. Objavljeni fragmenti sadrže odlomke iz Staroga zavjeta (7 odlomaka), 8. fragment sadrži dio Matejeva evanđelja, 9. fragment sadrži odlomak Djela apostolskih, a 10. fragment sadrži Tumačenje hebrejskih i haldejskih imena. Sadržaj pronađenih fragmenata potvrđuje da je češka glagoljska Biblija nekada bila kompletna i do kraja

završena. Objavljeni fragmenti zajedno s II. dijelom Biblije iz 1416. godine predstavljaju najstariji datiran biblijski staročeški komplet II. redakcije, zauzimajući važno mjesto u povijesti razvoja staročeškoga biblijskog prijevoda.

L. Pacnerová objavljuje svoj prijepis svih fragmenata, međutim sistematski vodi računa o starijim izdanjima, a osobito o nepubliciranim prijepisima F. Ryšáneka koji su se sačuvali u njegovoj ostavštini i koje je autorica 1980. godine uspjela otkriti nakon dugog vremena neizvjesnosti o njihovoj sudbini. Kritički aparat registrira razlike između čitanjâ autoričinih i starijih izdavača, kao i čitanjâ F. Ryšáneka, i donosi usporedbe s najvažnijim rukopisnim češkim biblijama II. redakcije.

Posebna je pažnja posvećena korekturama u tekstu staročeške glagoljske Biblije koje svjedoče o njezinoj kontinuiranoj upotrebi zbog čega se javila potreba za osuvremenjivanjem teksta u vrijeme kada se pojavila nova revizija II. redakcije i nastala je III. redakcija staročeškoga biblijskog prijevoda (20. godine 15. st.). Glavnina se korektura slaže s mlađom revizijom II. redakcije.

Drugi dio knjige posvećen je drugomu važnom tekstu staročeške glagoljske pismenosti, sačuvanim fragmentima staročeškoga prijevoda u srednjem vijeku omiljenoga štiva *Historia scholastica Petra Comestora*. Od glagoljskoga staročeškoga teksta bilo je doskora poznato vrlo malo – svega 4 fragmenta (= 7 listova), tek je 1959. i 1964. godine u Državnome arhivu grada Třebonj otkriveno 10 novih fragmenata u obimu od 20 listova. Ovo je otkriće omogućilo detaljniji uvid u cjelokupan tekst i pružilo je nove spoznaje o povijesti staročeškoga prijevoda Komestora u čemu veliki udio ima upravo L. Pacnerová koja je problem staročeškoga glagoljskog Komestora obradila već ranije monografski (*Staročešský hlaholský Komestor*, Brno 1969 – rukopisna disertacija) i u posebnim se studijama osvrnula na pojedine probleme vezane uz ovaj tekst. Proučavanje je pokazalo da se u glagoljskim fragmentima sačuvao stariji, neispravljeni tekst u usporedbi s drugima staročeškim tekstovima pisanim latinicom. Vrlo je vjerojatno da je staročeški prijevod zastupljen u glagoljskim fragmentima bio priređen specijalno za Emauski samostan.

Ranije poznati fragmenti, kao i starije otkriće iz Třebonjskog arhiva, već su objavljeni (F. Ryšánek, L. Pacnerová). Stoga autorica sada kompletira poznati tekst, objavljujući najnovije trebonske fragmente otkrivene 1964. godine (*Třebonské zlomky II*), uz obavezan uvodni popis svih dosada poznatih fragmenata i njihova sadržaja s podacima o njihovim izdanjima. Izdanje Komestora priređeno je po istim načelima kao i prethodni tekst biblijskih odlomaka, uz kritički aparat koji sadrži usporedbe s latinskim originalom i s drugim staročeškim rukopisima Komestora prema izdanju J. V. Nováka.

Mnoštvo podataka koje edicija sadrži obrađeno je sistematski i pregledno i na svakoj se stranici može osjetiti autoričina erudicija i njezino suvereno poznavanje materijala. L. Pacnerová, naime, pripada najistaknutijim češkim poznavateljima pis-

menosti emauskoga razdoblja. Baveći se dugi niz godina problematikom čeških glagoljskih spomenika, često se mogla pozvati na nove rezultate vlastitih proučavanja tekstova i istraživanja u arhivima.

Omogućavajući detaljniji uvid u pismenost emauskoga razdoblja, a posebno njegova češko-glagoljskoga ogranka, izdanje L. Pacnerove ponovno skreće pažnju na jedno važno poglavlje iz sfere međusobnih kontakata češke i hrvatske kulture, koje zaslužuje daljnji svestran interes i produbljeno proučavanje.

Zdenka Ribarova